

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

-

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

Lukiokoulutuksen oppimisen tuen ja erityisopetuksen kehittämisen lähtökohta on, että lukioon hyväksyttävillä tulee olla riittävät edellytykset suoriutua lukion oppimäärän opinnoista. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet suorittaa ylioppilastutkinto sekä aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. Lukion oppimäärä ei ole yksilöllistettävissä, ja lukio-opinnot tähtäävät ylioppilaskirjoituksiin, jotka ovat kaikille samat. Erityisopetukseen liittyviä lakipykäläiä laadittaessa on ensisijaisen tärkeää ottaa huomioon nämä erityispiirteet ammatilliseen koulutukseen verrattuna, jotta laki ei anna väärää signaalia lukioon hakeutuville opiskelijoille tai heidän huoltajilleen lukion vaatimustason laskusta tai tuen mahdollisuuksista.

Opiskelijoiden erilaiset haasteet ovat lisääntyneet, ja näitä ovat muun muassa mielenterveyshaasteet, uupumusoireilu ja neuropsykiatriset haasteet. Myös suomea tai ruotsia toisena kielenä puhuvien määrä on kasvussa. Nämä vaikuttavat opiskelukykyyn, oppimiseen ja opiskeluun sitoutumiseen. Tähän vastaamisessa monialainen yhteistyö on nähtävä lähtökohtana, ja sen eri muotojen tulee olla helposti saatavilla ja toteutettavissa oppilaitoksen resurssein. Tiedot perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyvien oppilaiden tuen tarpeista tulee saada siirrettyä ilman rajoitteita.

Tällä hetkellä lukion erityisopetus on kaikkien oikeus, ja sen piiriin pääsee joustavasti. Hallituksen esityksen mukaan oikeus erityisopetukseen syntyy vasta, kun 1) on todennetut oppimisvaikeudet tai muut syyt ja 2) oppimisen tuki yleisellä tasolla ei ole riittävää. Tämä on ongelmallinen ehdotus. Lisääntyvä erityisopettajan hallinnollinen työ lisää resurssitarvetta, jota ei voi toteuttaa aineenopetuksen kustannuksella. Hallinnollinen päätös erityisopetuksesta lisää kirjaamista ja erityisopettajan työaika ja veisi aikaa opiskelijoiden saamalta konkreettiselta tuelta. Työn pitää keskittyä opiskelijoiden tukemiseen, ja turhaa byrokratiaa pitää välttää. Lisäksi todennetut oppimisvaikeudet tai muut syyt tulee määritellä tarkemmin. On myös tehtävä selväksi, että

tukiopetusta voi antaa vain kelpoinen aineenopettaja ja erityisopetusta voi antaa vain kelpoinen erityisopettaja. Erityisopetusta voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena, ryhmämuotoisena opetuksena tai yksilötukena. Porvoon lukionkoulutuspalvelut kannattaa lakiesityksen kohtaa “oikeus tukiopetukseen on tärkeää kirjata lakiin”.

Lukion erityisopetuksessa tulee korostaa ennaltaehkäiseviä toimia, ja tässä keskeistä on sekä kontaktin luominen opiskelijaan että tuen saavutettavuus. Tuen tehokkuudessa korostuvat kohtaamisten merkitys ja luottamuksen rakentaminen. Erityisopetus on alkanut vasta viime vuosina vakiinnuttamaan paikkaansa lukioden toimintakulttuurissa, ja hallinnolliset tuen päätökset voidaan helposti kokea stigmatisoivina. Erilaiset kirjaamisen muodot ovat koko ajan kehittyneet, ja opiskelijan tukitoimet voidaan suunnitella oppimisen tuen suunnitelmaan joustavasti opiskelijan toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Tämä joustavuus ja yksilöllisyys palvelee myös eniten tukea tarvitsevia opiskelijoita. Lukiossa erityisopettajan vastuualueisiin kuuluvat myös ylioppilastutkinnon erityisjärjestelyhakemukset, joiden prosessi alkaa usein jo lukion ensimmäisenä vuotena. Erityisopetuksen hallinnollinen päätös olisi ylimääräinen byrokraattinen lisä näihin jo olemassa oleviin tukitoimien hakemiseen ja kirjaamisiin liittyviin prosesseihin. Ammatillisista opinnoista erityisjärjestelyiden kaltainen muodollinen päätösprosessi puuttuu, joten ammatillisen koulutuksen ja lukion erityisen tuen muodot ja hallinnolliset prosessit ovat erilaisia eivätkä siksi keskenään verrattavissa ja mallinnettavissa.

Porvoon lukiokoulutuspalveluiden kanta on, että erityisopettajien työaikaa tulee käyttää opiskelijoiden tuen turvaamiseen ja monialaiseen yhteistyöhön sisältäen monipuolisen yhteistyön muun muassa aineenopettajien kanssa. Tuen hallintopäätös ei tätä tarkoitusta palvele.

Lakiesityksessä todetaan, että “lukion erityisopetuksen vahvistaminen mahdollistaisi myös niiden opiskelijoiden hakeutumisen lukiokoulutukseen, joilla on vahvempia tuen tarpeita”. Tähän ensisijainen keino on erityisopetusresurssin turvaaminen pysyvän rahoituksen turvin ja erityisopetusresurssin suhteuttaminen opiskelijamäärään. Oikeus erityisopetukseen tulee olla kaikilla lukion opiskelijoilla tarvelähtöistä, tuen tarpeen syistä riippumatta.

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

Vuonna 2023 kunnallisista koulutuksen järjestäjistä 140:llä (63 %) opiskelijamäärä oli alle 200. Lähes kaksi kolmasosaa kunnallisista lukiokoulutuksen järjestäjistä sai niin sanottua pienten lukioden lisää. Trendinä on myös se, että pienet lukiot pienenevät ja suuret lukiot suurenevät.

Esityksessä tunnistetaan tämä lukioverkon tilanne ja Suomen demografiset haasteet, ja rahoitusjärjestelmän uudistaminen on yksi tapa tukea koulutuksen saavutettavuutta. Porvoon lukiokoulutuspalveluiden näkemys on, että yksikköhintojen porrastamisen perusteena käytettävän tunnusluvun tulisi määräytyä haastavien olosuhteiden perusteella mm. syrjäisyyksiluvun perusteella ja sen perusteella, onko koulutuksen järjestäjän pääkieli vähemmistökieli kunnassa, jossa koulutusta tarjotaan. Opiskelijamäärän ei siis sinällään pitäisi olla määrittävä tekijä.

Samalla suuret kaupungit kantavat nyt valtakunnallisesti merkittävän vastuun yhä heterogeenisemmän opiskelija-aineksen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisesta sekä tarjoavat heidän tarvitsemaansa kielellistä ja muuta tukea opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamiseksi.

Porvoon lukiokoulutuspalvelut kokee, että rahoitusjärjestelmää tulee kehittää siihen suuntaan, että se entistä voimakkaammin kannustaa pieniä lukioita ylläpitäviä koulutuksen järjestäjiä rakenteellisiin tarkasteluihin ja kokeiluihin yhteistyössä alueensa muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

Lukion erityisopetukseen tulee kohdentaa pysyvä rahoitus, joka tulee suhteuttaa opiskelijamäärään. Sen avulla taataan tasa-arvo valtakunnallisesti lukioiden kesken sekä edesautetaan pätevien erityisopettajien rekrytointia ja sitoutumista. Siten saadaan aikaan laadukasta erityisopetusta. Suomen lukioiden erityisopettajien yhdistyksen suositus on 200 opiskelijaa/erityisopettaja, minkä toteuttaminen vaatisi erillisrahoitusta.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Porvoon lukiokoulutuspalveluiden kanta on, että ylioppilastutkinnon suorittaminen englanninkielisenä tulee voida mahdollistaa tarkasti rajatulle kohdejoukolle. Muutoksessa on huomioitava riittävä siirtymävaihe.

Opiskelijan kielitaidon arvioinnissa koulutuksenjärjestäjille ei tule jättää liikaa tulkinnanvaraa lakiin, sillä se voisi johtaa hyvin erilaisiin ratkaisuihin. Englannin kielen taitotasoarvioinnin tulee myös perustua esimerkiksi eurooppalaiseen kielitaidon viitekehukseen tai vastaavaan yhteiseen kielitaitoa kuvaavaan asteikkoon.

Hakijoiden yhdenvertainen kohtelu opiskelijavalinnassa edellyttää riittävän rahoituksen osoittamista valtionosuuksiin tai valtion erillisrahoitusta toteutuneiden kustannuksien mukaisesti. Koulutukseen haetaan ulkomailta käsin, joten ohjaukseen ja tukeen pitää panostaa. Tiedonsiirrossa on voitava olla oikeus saada koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä tietoja muilta viranomaisilta, ja paikallisilla koulutuksen tarjoajilla on voitava olla mahdollisuus paikallisiin opetussuunnitelmakirjauksiin.

Porvoon lukiokoulutuspalvelut pitää tärkeänä, että opiskelijalla on mahdollisuus integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan ja jäädä Suomeen lukio-opintojensa jälkeen. Tästä syystä olisi oleellista, että opiskelija kirjoittaisi suomen tai ruotsin pakollisena kirjoitettavana aineena ylioppilaskirjoituksissa, edes B1- tai B3-tasoisena.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Porvoon lukiokoulutuspalveluiden kanta on, että lukiodiplomeja on hyvä kehittää niin, että jatkossa yhden ylioppilastutkinnon kokeen voi korvata lukiodiplomilla. Se lisää opiskelijan valinnan mahdollisuuksia, ja esityksessä nähdään myös aineenopettajalle hyötyjä: hallituksen esitys voi lisätä valtakunnallisten syventävien opintojen valintoja ja valtakunnallinen koe voi toimia opettajan arvioinnin mittarina ja työkaluna.

On tärkeää huomioida, ettei kyseessä ole perinteinen koe, vaan kunkin kokelaan yksilölliseen prosessiin liittyvä reflektio/kypsyysnäyte. Muodon tulee tavoittaa taiteille ominaispiirteinen kokemuksellisuus ja tehdä näkyväksi kykyjä havaita, analysoida, jäsentää ja ilmaista luovaa prosessia sekä liittämään syntyneet taideteokset laajempaan taidekontekstiin.

Hallituksen esityksen tarkoituksena on korostaa ja vahvistaa taito- ja taideaineiden asemaa, mikä on kannatettavaa. Mahdollisuuksien lisääntyminen voi olla motivoivaa opiskelijalle ja uudistus voi toimia hyvänä eriyttämisen työkaluna; uhkakuvana voi toisaalta olla toisen kotimaisen kielen aseman heikkeneminen ylioppilaskirjoituksissa kirjoitettavana oppiaineena. On myös mahdollista, että oppiaineen profiilin nousu voisi edellyttää valtakunnallisesti yhtenäistä oppimateriaalia.

Taito- ja taideaineiden tavoitteellistaminen voi pahimmassa tapauksessa tapahtua opiskelijan hyvinvoinnin kustannuksella, vaikka tavoitteena voikin olla hyvinvoinnin lisääminen. Toisaalta tavoitteellisuus saattaisi motivoida opiskelijoita harjoittelemaan omalla ajalla enemmän, kun harjoittelusta on hyötyä. Hallituksen esitys tukee myös nivelvaiheen yhteistyötä toisen asteen ja korkea-asteen välillä: kaikki liikuntatestausta jatko-opintoihin vaativat alat voisivat tarvittaessa hyödyntää yo-kokeen arvosanaa todistusvalinnassa.

Arvioinnin toteutumiseen pitää kiinnittää huomiota, jotta lukiodiplomista saadaan määriteltyä vertailukelpoiset tulokset. Esityksen mukainen uudistus edellyttäisi myös muutoksia valtakunnalliseen taito- ja taideaineiden opetussuunnitelmaan, jotta se vastaisi ylioppilaskirjoitusten vaatimuksiin.

6. Tilauskoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

7. Muut kommentit

-

Hurskainen Pekka
Porvoon kaupunki - Porvoon lukiokoulutuspalveluiden lausunto